

OSKE

Olhavan seudun kylien kehittäminen 1.11.2003- 30.6.2005

LOPPURAPORTTI
kehittäminen

SISÄLLYSLUETTELO

1. HANKEORGANISAATION YHTEYSTIEDOT JA HANKKEEN PERUSTIEDOT	3
2. HANKKEEN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT	4
2.1. Hankkeen taustaa ja ongelmia	4
2.2. Hankkeen toimintaympäristö.....	5
2.3. Aikaisemmat selvitykset ja hankkeet.....	5
2.4 Hankkeen nivoutuminen alueen kehittämisohjelmiin.....	5
3.HANKKEEN TAVOITTEET.....	6
4.HANKKEEN AIKATAULU.....	6
5.HANKKEEN TOIMINTA.....	6
5.1. Senioripalvelut.....	6
5.2. Nuorisotyö.....	7
5.3. Tietotuvat.....	8
5.4. Olhavamokivarren matkailulliset rakenteet.....	8
5.5. Koulutus.....	9
6.HANKKEEN KOKONAISRAHOITUS JA RAHOJEN KÄYTTÖ	11
6.1. Hankkeen suunnitellut ja toteutuneet kustannukset.....	11
6.2. Toteutuman vartailu alkuperäiseen budjettiin, julkisen ja omaraahoituksen jakaumat vuosittain.....	11
7. HANKKEEN MÄÄRÄLLISET JA LAADULLISET TULOKSET, TOTEUTTAMISEN ARVIONTI JAVASTOINKÄYMISTEN ANALYYSI.....	11
7.1. Hankkeen määrälliset tulokset.....	11
7.2 Hankkeen laadulliset tulokset.....	12
7.3. Hankkeen toteuttamisen arviointi.....	12
7.4. Vastoinikäymisten analyysi.....	13
8. TIEDOTUS JA JULKISUUS.....	13
8.1. Sisäinen ja ulkoinen tiedottaminen.....	13
8.2. Hankkeen kokemuksen ja mallien hyödyntäminen.....	13
8.3. Hankkeen loppuraportin ja hankkeessa tuotetun materiaalin jakelu.....	14
9.HANKKEEN TOIMINTOJEN JATKAMINEN JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET.....	14

1. HANKEORGANISAATION YHTEYSTIEDOT JA HANKKEEN PERUSTIEDOT

OSKE- Olhavan seudun kylien kehittämishanke, Dnro:1035/3510–2003, päätösnumero 14058.

EMOTR- hanke, paikallinen toimintaryhmä: **JoMMa ry**

Hankkeen toteuttaja:

Olhavajokivarren Kehittämisyhdistys ry (perustettu 1998),

Asematie 75 b, 91140 Olhava. Y:1564051-0, puh. 040 844 6525.

Yhteyshenkilö/hankkeen johtaja/ hankevetäjä: Anne Leppälä, Asematie 75 b, 91140 Olhava, puh. 050- 400 8686. Sähköposti: anne.leppala@pp3.inet.fi

Hankkeen kohderyhmä: Iin kunnan Olhavan seudun kylien asukkaat ja yrittäjät

Hankkeen toteutusaika: 1.11.2003–30.6.2005

Ohjausryhmä:

- tutkija Maarit Tihinen, Maunulan kylätoimikunta, puheenjohtaja
- perinne- ja miljöörakentamisen arthenomi Heidi Tiri, Olhavan kylätoimikunta
- maanviljelijä Ilkka Pakonen, Yli-Olhavan kylätoimikunta
- matkailuasiamies Riitta Hopponen, Iin kunta
- projektisihteeri Tuija Ahola, JoMMa ry
- hanketarkastaja Jorma Korolainen, Pohjois-Pohjanmaan TE- keskus
- hankevetäjä Anne Leppälä, sihteeri

2. HANKKEEN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT

Vuoden 2002 keväällä kirjallista kyläsuunnitelmaa työstettäessä Olhavan seudun asukkaiden avoimissa kyläkokouksissa todettiin, että Olhavan seudun kokonaisvaltaisen kehittämisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää laatia koko Olhavan ja Olhavajokivarren alueen kattava kehittämissuunnitelma. Aikaisemmin alueen kylillä oli toteutettu POMO-rahoitusaikana kylähanke, jossa mm. tehtiin kaksi tietotupaa, hankittiin kuntoiluvälineet ja puuntyöstökoneet kylien kokoontumistilaan Vuosiojan koululle, sähköistettiin Iin kunnan omistamaa Vuornoskämppeä (vanha savottakämppeä). Lisäksi aikaisemmin oli toteutettu YTY- hankkeella yhdessä Suomen Ympäristökeskuksen kanssa viisi (5) luontokotaa kylien maastoon. Kehittämistyön edelleen jatkamiseksi ja kyläsuunnitelmassa kuvattujen tavoitteiden saavuttamiseksi esitettiin toimintaryhmä JoMMA ry:lle kokoavaa kehittämishanketta.

Hanke käynnistettiin 1.11.2003 palkkaamalla hankevetäjäksi Anne Leppälä Iin Olhavasta. Leppälä on koulutukseltaan kättilö- sairaanhoitaja (-93). Lisäksi hänellä on taloushallinnon ammattitutkinto (-02) ja maaseudun kehittäjän erikoisammattitutkinto (-04).

2.1. Hankkeen taustaa ja ongelmia

Olhavan seudun kylät: Olhava, Maunula ja Yli-Olhava sijaitsevat etäällä kuntakeskuksesta, mutta myös etäällä toisistaan. Pisimmillään etäisyys kuntakeskuksesta on noin 35- 40 km ja Olhavan etelälaidalta Yli-Olhavan pohjoislaitaan on matkaa noin 25 km. Kylien yhteishengen nostattamiseen, yhteistyön rakentamiseen eri toimijoiden kesken sekä laajemmin tarkasteltuna kylien imagon nostattamiseen sekä kylien elinvoimaisuuden säilyttämiseen tarvittiin pikaisia toimenpiteitä. Edellisestä hankkeesta (POMO) oli jo kulunut aikaa, Olhavan seudun kylien aktiiviset toimijat eivät halunneet levätä laakereillaan, vaan toimia kylien hyväksi.

Kyläläisten avoimissa yhteistyötilaisuuksissa pohdittiin kehittämistä tarvitsevia osa-alueita. Olhavajoen huono kunto oli huolettanut jokivarren asukkaita jo vuosia. Hankkeen tavoitteeksi asetettiin Olhavajoen tilan parantaminen, veneväylän ja piensataman rakentamisen kartoittaminen, yhteistyöosapuolien etsiminen ja edelleen hankkeistaminen. Lisäksi tarvittiin tietoa alueen **seniori-ikäisten** palvelutarpeista (hoidolliset palvelut, kotisairaanhoito, siivouspalvelut ja viriketoiminta). Pitkät matkat kuntakeskukseen ja jo tiedossa olleet puutteet Olhavan seudun kunnallisten kotipalvelujen saatavuudessa (viikonloppuna ei kotipalveluja) olivat kyläläisten huolenaiheena. Saadun tiedon perusteella päätettiin, että kartoitetaan toimintamuotoja, joiden avulla palvelut voitaisiin tuottaa esim. paikallisesti ja yrittäjälähtöisesti. Toiseksi hankkeen kohderyhmäksi valittiin kylien **nuoriso**. Suurimpina ongelmia nuorten toiminnan järjestämisessä olivat kokoontumispaikkojen, ja mielekkään toiminnan puuttuminen kyliltä. Tavoitteeksi asetettiin nuorten tarpeiden ja yhteistyökumppaneiden kartoittaminen, jotta uusia toimintamuotoja saataisiin syntymään. Olhavan seudun luonto on monimuotoista ja sijainniltaan sopivalla etäisyydellä lähikaupungeista ja kuntakeskuksista. Olhavan seudulla on vähän matkailullisia palveluja ja erityisesti ohjelmapalvelutarjontaa olematonta. Hankkeen avulla päätettiin kartoittaa valmiuksia **luontomatkailuun ja ohjelmapalveluiden järjestämiseen** useammalla tasolla: kehittämällä rakenteita luontoarvoja, alueen ominaispiirteitä ja historiaa kunnioittaen sekä kehittämällä matkailuyritystoimintaa.

2.2. Hankkeen toimintaympäristö

Olhavan ja Olhavajokivarren alue sijaitsee Iin kunnassa, maantieteellisesti Iin kunnan pohjoisosassa. Olhavan ja Olhavajokivarren aluetta leimaa erityispiirre: se sijaitsee etäällä, noin 15 – 35 km päässä Iin kunnan kuntakeskuksesta. Toisaalta alueelle on tunnusomaista asutuksen levittätuminen Olhavajoen varrelle ja keskittymistä on vuosikymmenien aikana tapahtunut useisiin, hyvinkin pieniin, kyläkeskuksiin.

Olhavan seudun asukasluku on noin 670 (665 henkilö väestönlaskennassa 31.12.2000), kun taas koko Iin kunnan asukasluku on n. 6800. Olhavan seudun asukkaiden ikärakenteen tunnusomaisena merkinä on nuorten aikuisten eli 20–30 -vuotiaiden vähäisyys alueella. Väestöstä yli 65- vuotiaita on 21,8 %. Työttömyysaste Olhavan seudulla on noin 23 %.

Olhavaa on perinteisesti pidetty maatalousvaltaisena alueena, mutta tarkempi elinkeinojakauman tarkastelu osoittaa, että maatalousyrittäjien osuus on 25,7 %. Vastaava osuus kyläkunnittain: Olhava 1,7 % ja Väli-Olhava 6,9 %. Tunnusomaista Olhavan seudulle on työvoiman ulkopuolella olevan väestön suhteellisen suuri osuus (alle 15 v. lapset, koululaiset, opiskelijat, varus- ja siviilipalvelumiehet, eläkeläiset): 413 henkilö v. 2000 lopussa.

Metsätalous työllistää päätoimisesti puolikymmentä henkeä. Sen merkitys on suurin lisätulojen lähteenä ja kausityönantajana. Toimivia maatiloja alueella on 18.

Alueella toimii kaksi kyläkoulua Olhavassa ja Yli-Olhavassa (syksystä 2005 koulut yhdistyneet Olhavan kouluun). Esikoulu toimii Olhavan koulun tiloissa. Kunnallinen lasten hoito on järjestetty koulun kanssa samaan pihaan, Tenavatuvalle. (21 paikkainen Haminan päiväkodin vuorohoitoa toteuttava sivuosasto syksystä 2005). Alueella kiertää säännöllisesti Iin, Kuivaniemen ja Yli-Iin yhteinen kirjastoauto.

Olhavassa on neuvola, jossa terveydenhoitaja pitää aamuvastaanottoa kolmena aamuna viikossa, hoitaa kouluterveyden huollon ja kotisairaanhoidon. Kyläkauppa, asiamiesposti ja huoltoasema ovat saman katon alla Olhavassa. Muita toimivia yksityisiä yrityksiä alueella on noin 20 kpl.

(lähde: Olhavan & Olhavajokivarren Kyläsuunnitelma 2004)

2.3. Aikaisemmat selvitykset ja hankkeet

Olhavan seudulla on aikaisemmin toteutettu v. 1998-2002:

- **POMO hankkeena:** *Vuosiojan harrastekeskus: puuntyöstökoneet, kuntoilulaitteet, tietotupa, Olhavan alueen kartta, kelkkaurien suunnittelu ja reititys, Vuornoskämpän sähköistys sekä saunarakennuksen kunnostus sekä Olhavan tietotupa.*
- **KOTA- hanke:** ympäristökeskuksen YTY- hanke: *5 luontokotaa* kylien maastoon (Pirttijärvi, Eskuri, Ampumarata, Kultala, Mäntyselkä)

2.4. Hankkeen nivoutuminen alueen kehittämisohjelmiin

OSKE- hanke toteutti toimintaryhmä JoMMan pääteemaa: maaseudun elämänlaadun parantaminen ja uusien innovatiivisten toimintatapojen kehittäminen.. Lisäksi OSKE

toteutti myös JoMMan toista painopistealuetta: kylätoiminnan vahvistaminen uusien toimintamuotojen kehittämisessä. Verkostoituminen ja yhteistyö olivat OSKE -hankkeen keskeisiä toimintamuotoja. Yrityslähtöisyyden painopiste toteutettiin OSKE-hankkeessa kartoituksin ja koulutustilaisuuksin: esim. seniori-ikäisten palveluiden tuottamisessa ja matkailutoiminnan kehittämisessä.

3. HANKKEEN TAVOITTEET

OSKE- hankkeen tavoitteena oli kehittää Olhavan seudun palveluja sekä luoda työpaikkoja yhteistyössä alueen yrittäjien, kuntasektorin sekä nk. kolmannen sektorin (kylätoimikunnat ja yhditykset) kanssa. Keskeisenä osana oli yritystoiminnan mahdollisuuksien kartoittaminen erityisesti vanhuspalveluiden tuottamisen alueella sekä alueen imagon nostattaminen vetovoimaisena, viihtyisänä, kehittyvänä sekä turvallisena asuinympäristönä. Seudulliset rakenteet: luontokodot, kelkkaurat, maasto luovat erinomaisen pohjan yrityslähtöisen matkailutoiminnan kehittymiselle, jota OSKE-hankkeen avulla tuettiin. Hankkeen tarkoituksena oli selvittää tarvekartoituksen eri osa-alueiden toteutumista lisäselvityksien, kartoituksien, hankesuunnittelun ja rahoituslähteiden selvittämisen muodossa.

4. HANKKEEN AIKATAULU

OSKE- hankkeen kesto oli 18 kk ajalla 1.11.2003- 30.6.2005. Hanke on pysynyt aikataulussaan hankesuunnitelman mukaisesti, lukuunottamatta hankkeen koulutusosion siirtämistä vuodelta 2004 vuodelle 2005. Siirto toteutettiin hankkeen loogisen toteutusjärjestyksen muotouduttua.

5. HANKKEEN TOIMINTA

OSKE- hankkeen avulla edistetään Olhavan seudun kehittymistä ja kyläsuunnitelmassa kuvattujen kehittämisideoiden toteuttamista seuraavien toimenpideosa-alueiden kautta:

5.1. Senioripalvelut

Senioripalveluiden osalta suoritettiin palvelutarvekartoitus, jonka pohjana käytettiin hankevetäjän laatimaa 12 sivuista kyselylomaketta, jonka Iin kunnan sosiaalitoimi tarkisti ennen käyttöönottoa. Lomakkeen kysymykset liittyivät pääasiassa asumiseen, päivittäisiin toimintoihin, asiointiin ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Kartoituksessa tiedusteltiin myös halukkuutta yksityisen palveluntuottajan käyttämiseen kotipalveluissa. Kartoitus toteutettiin hankkimalla väestötietorekisteristä hankkeen kohdealueen kylien kaikkien v. 2004 65- vuotta täyttävien tai sitä vanhempien vakituisesti alueella asuvien henkilöiden yhteystiedot. Kartoituksesta ilmoitettiin ensin kirjeellä, minkä jälkeen kaikille soitettiin puhelimitse ja sovittiin kotikäyntiaika haastattelua varten. Kyseistä menettelyä käyttämällä haluttiin varmistaa haastateltavien luottamus asiaan ja lisätä heidän turvallisuuden tunnettaan ennalta sovituin käyntiajoin. Paikanpäällä tehdyillä haastatteluilla arvioitiin olevan suurempi tavoitavuus. Kartoituksen lopulliseksi vastausprosentiksi tuli 56,4 %.

Senioripalvelujen osa-alueella aloitettiin 19.1.2004 Olhavan seudun kylien perinteet teemaryhmä, joka kokosi hankkeen aikana yhdessä asiantuntijoiden (talkootyö) kanssa Olhavan seudun kylien historiaa kirjalliseen muotoon. Asiantuntijoina toimivat sukututkimusta jo aikaisemmin harrastaneet entiset sekä nykyiset seudun asukkaat sekä Olhavan kylällä asuva perinne- ja miljöörakentamisen artnomi Heidi Tiri. Vuonna

2004 kokoonnuttiin pääsääntöisesti kerran viikossa Olhavassa ja Maunulan kylillä (2 ryhmää) ja vuonna 2005 kerran kuukaudessa Olhavassa. Ryhmän aihepiireinä olivat mm. kotiseututyön merkitys, seudun historia, rakennukset, ihmiset, vanhat työtavat, sukututkimus, Nybyn lasiruukin historia, Lapin sodan ja Olhavan taistelun historia, savottaperinteet. Kohdevierailuja tehtiin kolme: Vuornoksen savottakämpälle, Viljo Tapiolle korinpunontaa oppimaan ja Vuosiojan Pikkaraisen 1800- luvulta periäisiin olevaan maatilaan. Merkittävänä perinneryhmän aikaansaannoksena pidettiin kesä- ja heinäkuussa 2004 kylien historiaan liittyvä vanhojen valokuvien näyttely, jonka ryhmäläiset talkootyönä pystyttivät. Valokuvat skannattiin tietokoneelle, tulostettiin uudelleen ja koottiin Olhavan kylän kylätuvalle näyttelyksi. Näyttelyyn tutustui noin 270 kävijää, kaukaisimmat Etelä- Ruotsista. Myös Olhavan koulun oppilaat ja opettajat tutustuivat näyttelyyn. Näyttelyn päätyttyä kuvat siirrettiin kansioihin, joista ne samoin kuin kaikki muukin perinneryhmän tuottama materiaali on luettavissa Olhavan kylätuvalla. Perinneteemaryhmään osallistui hankkeen aikana keskimäärin 5-15 kyläläistä/ kokoontumiskerta. Iältään osallistujat olivat 30- 90 vuotiaita, pääsääntöisesti kuitenkin seniori-ikäisiä eläkeläisiä. Ryhmä jatkaa toimintaansa kokoontumalla 1 krt/kk syksystä 2005 lähtien omaehtoisesti.

OSKE- hanke osallistui Oulun Ammattikorkeakoulun sosiaalialan yksikön kolmen naisopiskelijan omaishoitajien virkistysryhmän perustamistoimiin Olhavan seudulla. Ryhmä kokoontui kolme kertaa, joilla omaishoitajat saivat tietoa omaishoitajuuteen liittyvistä asioista ja keinoja arjessa jaksamiseen mm. jumppatuokioiden kautta. Ryhmän toiminta hiipui vähäisen osanottajamäärän vuoksi.

5.2. Nuorisotyö

OSKE- hankkeen alussa käytiin keskusteluja Iin kunnan nuorisotoimen, paikallisten nuorten ja heidän vanhempiensa kanssa nuorisotyön paikallisista mahdollisuuksista ja toimintamuodoista. Nuorten aloitteesta syntynyt nuorisotila kysymys sai pontta alleen ja laadittiin anomus Iin kunnan hallitukselle lakkautetun Vuosiojan kyläkoulun (Väli-Olhava)keittiötilan muuttamisesta nuorisotilaksi. Luvan saatua nuoriso remontoiti yhdessä kunnan nuoriso-ohjaajan kanssa tilan mieleiseksi. Kunta hankki tilaan mm. biljaripöydän ja lautapelejä. Tila sai nimekseen Pleissi. Tila on säännöllisesti paikallisten nuorten käytössä ilman ohjattua toimintaa laadittujen sääntöjen puitteissa.

Nuorisotyön saralla hyödynnettiin paikallisia mahdollisuuksia järjestämällä kolmen vuorokauden mittainen lasten ja nuorten erä- ja luontoleiri ”Vuornos-seikkailu” Vuornoskankaan vanhalla savottakämpällä. Leirillä tutustuttiin paikalliseen luontoon, metsästykseseen ja riistanhoitoon, metsässä liikkumiseen, erätaitoihin, kalastukseen, metsän eläimiin. Leirille osallistui 30 alueen ala-asteikäistä lasta ja leirin ohjaajina toimivat hankevetäjän lisäksi talkoovoimin 7 aikuista kyläläistä sekä kaksi nuorta. Leirin taloudellista materiaalikustannuksista (ruuat, askarteluvälineet, vakuutukset) vastasi hankkeen hallinnoija.

Vuoden 2004 syksyllä OSKE- hanke teki yhteistyötä kahden paikallisen metsästysseuran kanssa järjestämällä lapsille ja nuorille toimintaviikonlopun hirviseurueiden mukana hirvimetsällä. Metsästäjät opastivat lapsia ja nuoria hirvenajoon. Mukana oli myös neljä kylän naista opettelemassa metsästystaitoja. Opastus tapahtui talkootyönä.

OSKE- hanke käynnisti yhteistyössä 4H- kerhotoiminnan kanssa ala-aste ikäisten lasten kerhotoiminnan 21.9.2004. Kerho kokoontui 1krt/vko sekakerhona Olhavan

tieto/kylätuvalla ja Vuosiojan entisellä kyläkoululla. Kerhon aihepiirejä olivat: luonto, ruoka, askartelu. Kerhoon osallistui yhteensä 26 lasta. Sen puitteissa toteutettiin myös paikallishistoriaan perustuva näytelmä ”Aikamatka Olhavan seudun Jouluihin” hankevetäjän ohjauksella. Näytelmää esitettiin tilauksesta kolme kertaa: naapurikunta Kuivaniemen nuorisoseuralla, Iin kunnan Joulunavaus – tapahtumassa Iin torilla ja Olhavan koulun joulujuhlassa. 4H:n kerhotoiminta jatkuu Yli-Olhavan kylällä edelleen.

Lisäksi OSKE- hankkeen ja paikallisen moottorikelkkakerhon kanssa järjestettiin seudun lapsille ja nuorille yökelkkasafari 15.3.2005, jonka päätavoitteena oli opastaa nuorille merkittyjen kelkkareittien käyttöä kulkureitteinä. Nuorille ja lapsille (10 lasta) järjestettiin talvikalastusopastusta meren jäällä 28.3.2005. Aiheena oli pilkkionginta. Opastajina oli kylän miehiä. Molempia käytäntöjä jatketaan tulevien talvien aikana.

Paikallista osaamista hyödynnettiin järjestämällä uutena toimintamuotona lasten hiihtokoulu ala-asteikäisille paikallisen ikämiesurheilijan toimiessa talkoilla ohjaajana kevät-talven 2005 aikana viikonloppuisin.

5.3. Tietotuvat

Olhavan ja Vuosiojan tietotuvat on perustettu POMO- hankkeen aikana 2000 – luvun taitteessa. OSKE- hankkeessa niiden toimintaa monipuolistettiin kylien tietopalvelupisteinä. Toiminnan monipuolistamiseksi ja ajantasaistamiseksi käytiin neuvottelu Iin kunnan kanssa, minkä seurauksena saatiin ajamukainen kunnan ylläpitämä langaton nopea tietoliikenneyhteys Olhavan tietotuvalle. Hankevetäjä toimi tiistaisin kylä/ tietotuvalla ohjaamassa kyläläisiä internetin käytössä pankkipalveluissa ja muussa sähköisessä asiainnissa. Aktiivinen käyttäjäkunta on muodostunut hankkeen aikana noin 10 henkilön suuruiseksi.

Olhavan seudun kylille laadittiin hankkeen aikana omat www-sivut Iin kunnan palvelimelle. Sivulta www.ii.fi löytyy linkki [Olhavan seutu](http://www.olhavan.seutu.fi). Sivujen sisällön tuottamisesta vastasi hankevetäjä yhdessä kahden kyläläisen (talkootyö) kanssa. Sivujen sisältönä on tietoa kolmesta kylästä Olhavasta, Maunulasta ja Yli-Olhavasta, OSKE- hankkeesta, kyläyhdistyksestä, kylien palveluista, historiaa ja asiaa Olhavajoesta. Sivuja päivittää jatkossa Olhavajokivarren Kehittämisyhdistys ry.

5.4. Olhavajokivarren matkailulliset rakenteet

Olhavajoen kunnostuksen edellytyksiä kartoitettiin karkean yleissuunnitelman muodossa, jonka hankevetäjä laati. Olhavajoen vesistön kunnostaminen ja kehittäminen- yleissuunnitelma sisältää tavoitteet, Olhavajoen kunnostamisen ja kehittämisen osa-alueet (Olhavajokisuu ja veneväylä, vierasvene- ja piensatama, Olhavajokivarsi ja Kaihuajärvi). Suunnitelma lähetettiin edelleen Suomen Ympäristökeskukseen ja Kainuun Te- keskuksen kalatalousyksikköön sekä Iin kuntaan tiedoksi.

OSKE- hanke on ollut vauhdittamassa Olhavajoen kalataloudellisen kunnostussuunnitelman eteenpäin vientiä mm. järjestämällä Suomen ympäristökeskuksen, riista- ja kalatalouden tutkimuskeskuksen ja Iin kunnan kanssa neuvottelut/ tiedotustilaisuuden kylien asukkaille ja jokivarren maanomistajille. Olhavajoen kalataloudellista kunnostussuunnitelmaa työstää metsätalousinsinööri Jukka Pekkala Pohjois- Pohjanmaan Ympäristökeskuksessa.

Olhavan piensataman rakentamista on käsitelty OSKE-hankkeen ja kunnan maaseutu- ja matkailulautakunnan yhteisessä haja-asutusalue työryhmässä tutustumalla veneenlaskupaikkaan ja siinä vaadittaviin muutostöihin. Työryhmä jatkaa piensataman rakentamisen ja veneenlaskupaikan työstämistä eteenpäin kartoittamalla kohteen kunnostamiseen tarvittavia toimenpiteitä ja rahoituskanavia.

Olemassa olevien reitistöjen hyödyntämismahdollisuuksia ja moottorikelkkareittien kehittämistä varten koottiin keväällä 2005 työryhmä, jossa on ollut mukana OSKE-hankkeen lisäksi Iin kunnan maaseutu- ja matkailutoimi, 8Vuodenaikaa hanke ja Olhavan seudun kelkkailijat. Metsähallitus on antanut työryhmälle tehtäväksi selvittää Kuivaniemen Myllykankaan ja Yli-Olhavan moottorikelkkareitistöjen yhdistämislinjan merkinnän. Kyseisellä reitillä nähdään olevan suuri merkitys maakunnan ja erityisesti Perämerenkaaren reitistön kehittämisessä. Reitistön kehittämisellä on merkitystä myös matkailuyritystoiminnan kasvuun sekä alueelliseen siinä toimivien yritysten verkostoitumiseen.

OSKE- hanke on osallistunut haja-asutusalueen asuttamistyöhön Yli-Olhava kampanjan tukena. Kampanjassa yksityiset maanomistajat lahjoittivat 8 tonttia omakotitalorakentajille. Lisäksi Iin kunta luovutti yhden tontin. OSKE- hankkeen aikana tontteja varattiin kaksi, joista toiselle on aloitettu omakotitalon rakentaminen. Kampanjan tarkoituksena oli saada Yli-Olhavan kylälle uusia asukkaita, joko uudisrakentajia tai vuokralaisia kylän voimistamiseksi ja lakkautusuhan alla olleeseen kyläkouluun uusia oppilaita. Kevään 2005 aikana tonttikampanjasta uutisoitiin tiedotusvälineissä runsaasti: sanomalehdissä esim. Helsingin Sanomat, Kaleva, paikallislehti Rantapohja sekä televisiossa Pohjois-Suomen Uutisissa, että radiossa. Kampanja jatkuu edelleen Olhavajokivarren Kehittämisyhdistys ry:n ja Yli-Olhavan kylätoimikunnan vetämänä.

Joulun 2004 alla OSKE- hankkeen tehtävänä oli hankesuunnitelman mukaisesti suunnitella ja toteuttaa ohjelmallinen matkailupaketti. Paikaksi valittiin Vuornoksen vanha savottakämpä. Paketin suunnitteluun osallistuivat hankevetäjän lisäksi hanketta hallinnoivat kyläyhdistyksen hallituksen jäseniä suunnittelusta lähtien. Asiantuntija-apua saatiin Oulunkaaren Seutukunnan MAP – projektin vetäjä Heino Kuhlalta. Suunnittelun tuloksena syntyi pikkujoulupaketti vanhan ajan hengessä. Ohjelmasta laadittiin käsikirjoitus aikajanoineen. Ohjelmassa oli jouluruuan ja kahvitusten lisäksi järjestettyä ohjelmaa: pieni näytelmä, runo, yhteislaulua. Asiakkaita/ vieraita Vuornoskämpällä oli 23. Tunnelmallisen illan päätteeksi käytiin palautekeskustelu asiakkaiden kanssa. Asiakkaat tilasivat vastaavan paketin seuraavan vuoden pikkujouluksi. Taloudellisesti ohjelmapalvelupaketin kuluista vastasi Olhavajokivarren Kehittämisyhdistys.

OSKE- hankkeen aikana tuotettiin kattava Olhavan seudun kylien opaslehti yhdessä Oulun Ammattikorkeakoulun viestinnän osaston valmistuvien oppilaiden Terhi Palosaaren ja Riitta Muhosen kanssa. (Riitta Muhonen on kotoisin Olhavasta). Opaslehti on oiva työväline seudun kylien markkinoinnissa ja palveluoppaana. Lehtistä painettiin 500 kpl koe-erä.

5.5. Koulutus

Yrittäjyys ja kouluttautumishalukkuutta tiedusteltiin alueella kaikkiin talouksiin (n.300 kpl) syksyllä 2004 lähetetyllä kyselyllä. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa olemassaolevaa yritystoimintaa alueen talouksissa, kiinnostusta yrittämiseen

tulevaisuudessa sekä halukkuutta yksityisten palveluiden käyttämiseen esim. siivouspalvelussa, lumi- ja pihatöissä. Vastaukset pyydettiin palauttamaan 15.11.2004 mennessä Olhavan kylän palautelaatikkoon, mihin määräaikaan mennessä tuli vastauksia vain 7 kpl. Palautetuista kaavakkeista yhteenvetona voidaan todeta, että yksityisesti tuotetuille palveluille olisi kysyntää ja yrittäjyyskoulutuksesta kiinnostuneita on muutamia.

Toukokuussa 2005 järjestettiin hankkeen koulutusosio Kotityöstä elinkeinoksi – kurssi Olhavan koululla. Kurssin pääsisältönä olivat: yrittäjyyden perusteet (yrittäjyys, mitä se on ja mitä se vaatii, ideasta liikeideaan ja toimintaan, liiketoimintasuunnitelma, kannattavan yritystoiminnan edellytykset, yritysmuodot, vakuutukset, verotus ja rahoitus), asiakaspalvelu ja markkinointi (yritystoiminnan kehittäminen, yrittäjän ja yrityksen tunnetuksi tekeminen, tavoitteet, toiminta, tuloksellisuus, kilpailukyky, asiakaspalvelu ja laatu, vuorovaikutustaidot ja asiakkaan kohtaaminen), osuuskunta yritysmuotona (osuuskunta organisaationa, vastuut, osuuskuntalaki) ja esimerkki toimivasta osuuskunnasta. Asiantuntevat kouluttajat kilpailutettiin. Kouluttajiksi valittiin:

- yrittäjyys: KTM Petteri Aro/ PSK aikuisopisto
- asiakaspalvelu ja markkinointi: tj. Eija Keränen Operosus Oy
- osuuskunta-asiat: Proj.pääll. Tarja Pahlila/ PSK aikuisopisto
- yritysesimerkit: Iin työosuuskunta/ toiminnanjohtaja Helena Hekkala sekä OSK Oulun Kotihoiva/ sh Ritva Santaniemi.

Kurssi toteutettiin viitenä arki-iltana Olhavan koululla, 3,5 h/ iltana. Kurssille ilmoittautui 6 naista, joista vain 4 lopulta osallistui. Kurssimuotona olivat luennot em. aiheista. Koulutuksen tuloksena suunniteltiin perustettavaksi työosuuskunta Olhavan seudulle, johon kerätään perustajajäsenet vuoden 2005 aikana ja laaditaan säännöt sekä aloitetaan toiminta. Pääajatuksena oli aluksi työllistää yksi osuuskunnan jäsen vastaamaan ikäihmisten ym. palvelun tarvitsijoiden kotipalvelutyöstä (ns. tukipalvelut siivous, lumityöt, asiointi). Näin vastattaisiin alueen senioreiden ja muun väestön kasvavaan palvelutarpeeseen ja työllistettäisiin paikallisia asukkaita työtä tekemään.

OSKE- hankkeen ja kurssiviikon päätteeksi järjestettiin Olhavan koululla seminaari Maaseudun elinvoimaisuus voimavarana. Seminaarin tarkoituksena oli pohtia yhdessä haja-asutusalueella elämisen mahdollisuuksia, asukkaiden toimeentuloa ja kylien elinvoimaisuutta. Mukaan kutsuttiin kuntapäättäjiä, yrittäjiä, aktiivisia kylätoimijoita ja kylien sekä lähikuntien asukkaita. Kolmen tunnin mittaisen seminaarin alustajina toimivat hankevetäjä Anne Leppälä aiheenaan Iin kunnan panokset haja-asutusalueen kehittämisessä (Iin kunnanjohtaja Kyösti Tornbergin ollessa estynyt), Projektipäällikkö Tarja Niskanen Kylävalakiat hankkeesta aiheenaan yhteisöllisyys kylien voimavarana. Vihannin Lampinsaaren kylän kyläyhdistyksen pj. Maija Isokääntä kertoi kylänsä uudesta suunnasta, aktiivisen kylän kehittämisestä. Tilaisuuden päätti Operosus Oy:n tj. Eija Keränen Jaksamisen voimavarahenki puhaltua luennollaan. Tilaisuuteen osallistui luennoitsijoiden lisäksi 11 henkilöä. Tilaisuus on videoitu. Seminaari antoi osallistujille puhtia kylätoimintaan, mahdollisuuksia verkostoitumiseen toiseen kyliin, keinoja arkipäivän jaksamiseen niin kylätoiminnassa kuin yksityishenkilönä. Luennoitsijoista/

alustajista oli kilpailutettu ainoastaan jaksamista koskeva luento, muut luennoitsijat osallistuivat tilaisuuteen oman hankkeensa puitteissa tai matkakustannuksia vastaan.

6. HANKKEEN KOKONAISRAHOITUS JA RAHOJEN KÄYTTÖ

Hankkeen päärahoitus tuli Euroopan Maatalouden Ohjaustukirahastosta: EMOTRista.

Hankkeen kokonaisrahoitus kehittämisen osalta: **63 512,00 eur**

Julkisen rahoituksen osuus hankkeen hyväksytyistä kustannuksista on 77,74 % eli enintään 53 393,00 euroa, josta EU:n rahoitusosuus oli 50 %, valtion 30 %, kunnan 20 %. Yksityisen rahoituksen osuus hyväksytyistä kokonaisrahoituksesta oli 22,26 %.

6.1. Hankkeen suunnitellut ja toteutuneet kustannukset

Hankkeen ensimmäisen toimintakauden 1.11.–31.12.2003 budjetista toteutui 89 %. Hallinnoijaorganisaation omarahoitusosuus ja luontoissuoritukset maksettiin kuitenkin täysimääräisinä alkuperäisen hankesuunnitelman mukaisesti 100 %:na.

Vuosi 2004 toteutui hankebudjetissa 95 %. Edellis vuoden tapaan omarahoitusosuus ja luontoissuoritukset kehittämisen osalta maksettiin täysimääräisenä 100 % toteutuman mukaisesti.

Hankkeen viimeisen vuosipuoliskon toteutumaprosentti on 97. Oman rahoituksen rahallisen osuuden maksussa otettiin huomioon aikaisemmin tilitetyt omarahoitusosuuden ns. liikasuoritukset, koska hanke ei lopulta toteutunut 100 %:sti. Samoin aiempien talkootyölaskelmien liikasuoritukset otettiin huomioon viimeisen puolen vuoden toiminnan talkoita laskettaessa. Kehittämisen osalta hankkeen kokonaistoteutuma on 95,4 %.

6.2. Toteutuman vertailu alkuperäiseen budjettiin, julkisen ja omarahoituksen jakaumat vuosittain

Taulukko hankkeen toteutuneista kustannuksista ja rahoituksen toteutumasta on loppuraportin liitteenä (liite 1).

7. HANKKEEN MÄÄRÄLLISET JA LAADULLISET TULOKSET, TOTEUTTAMISEN ARVIONTI JA VASTOINKÄYMISTEN ANALYYSI

7.1. Hankkeen määrälliset tulokset

Hankkeen aikana työllistyivät hankevetäjä (1,75 htv nainen) ja rakentamisosiossa kirvesmies (pysäkkikatosten elementtien rakentajana 0,25 htv). Hankkeen määrällisiin tavoitteisiin ei ollut asetettu uusien työpaikkojen syntymistä. Kotityöstä yrittäjyyttä kurssille osallistujat suunnittelevat työosuuskunnan perustamista hankkeen jälkeen.

Sen sijaan hankkeen talkootyö, jota hankkeen kehittämisosioon kertyi yhteensä 770 tuntia, lisäsi vapaaehtoisesti hankkeeseen osallistuvien ja hallinnointiorganisaation työmäärää.

Välillisenä työllisyysvaikutuksena hanke on lisännyt yhden nuoren työllisyyttä kerhon vetäjänä.

Olhavan seudun opaslehtiä painettiin 500 kpl.

7.2. Hankkeen laadulliset tulokset

Hankkeen laadullisiin tavoitteisiin päästiin seuraavien toimenpiteiden kautta: Olhavajoen vesistön kunnostaminen ja kehittäminen – suunnitelman sekä Pohjois-Pohjanmaan Ympäristökeskuksen laadinnassa olevan Olhavajoen kalataloudellisen kunnostussuunnitelman myötä. Varsinaisten kunnostustoimenpiteiden myötä Olhavajoen tila ja kalatalous kohentuvat sekä virkistyskäyttö lisääntyy. Alueen imago viihtyisänä, kehittyvänä ja turvallisenä asuinympäristönä on hankkeen myötä lisääntynyt. Hankkeen aikana opittiin tiedotuksen merkitys kylätoiminnassa. Hankkeelle saatiin jatkuvuutta Iin kunnan maaseutu- ja matkailulautakunnan alaisuudessa toimivasta haja-asutusalue työryhmästä, joka pureutuu Iin kunnan haja-asutusalueiden, myös Olhavan seudun kylien ongelmiin. OSKE- hankkeen myötä myös seudun historian tuntemus on lisääntynyt.

7.3. Hankkeen toteuttamisen arviointi

Hankkeen hallinnoijaorganisaationa toimi yksi kyläyhdistys: Olhavajokivarren Kehittämisyhdistys ry. Toisaalta yksi hallinnoija selkeytti hankkeen hallinnointia, mutta aiheutti myös painetta organisaatiossa sekä rahallisen, että talkoilla tuotettavien omarahoitussuukien kokoamisessa. Hankevetäjä oli hallinnoijaorganisaation sisältä, Olhavajokivarren Kehittämisyhdistys ry:n puheenjohtaja ja asuu Olhavassa. Paikallistuntemuksesta oli hankkeen toteutuksessa hyötyä: paikalliset toimintatavat olivat tiedossa, esimerkiksi talkoiden toteuttamisessa se edesauttoi talkooväen kokoon kutsuissa. Paikallisuus loi toisaalta paineita tavoiteasettelussa ja tavoitteisiin pääsemisessä. Taloudelliselta kannalta hankkeen toteuttamiseen toi ongelmia maksatusten viivästyminen. Iin kunnalta otettua puskurilainarahaa jouduttiin nostamaan hankkeen alussa, mutta myös hankkeen aikana aiottua enemmän mm. palkkakustannuksiin edellä mainitusta syystä.

Iin kunnan myöntämä puskurilaina maksettiin virheellisesti hankkeen tilille, josta sitä jouduttiin siirtämään välillisesti hallinnoijan tilille, kun hallinnoijan omarahoitusta varten tarvittavat asiakasmaksuja ei maksettu ajallaan. Tämä olisi vältetty, mikäli puskurilaina olisi ohjattu alun perin hallinnoijan omalle, eikä hankkeen tilille.

Kustannussuunnitelmaa jouduttiin ensimmäisen toimintavuoden jälkeen muuttamaan siirtämällä kululuokkia sisäisesti. Tähän päädyttiin hankkeen käytännön toteutusjärjestyksen vuoksi, koska koulutusosio sopi ajallisesti toteutettavaksi paremmin viimeisellä hanketoimintajaksolla. Kululuokkasiirtoja jouduttiin tekemään myös v. 2004 tiukan menobudjetin vuoksi. Viimeinen kululuokkasiirto tehtiin hankkeen loppu vaiheessa, koska matkojen osalta alkuperäisessä budjetissa ei ollut huomioitu ostopalveluiden käytöstä aiheutuvia matkakuluja (luennoitsijapalkkioissa mukana luennoitsijoiden matkakuluja). Lisäksi hankevetäjän matkakulubudjetti osoittautui liian suppeaksi. Ostopalveluihin varattu alkuperäinen kulujen euromäärä osoittautui puolestaan liian suureksi hankkeen käytettävissä olevaan reaali-rahastukseen nähden. Näin olleen ostopalvelujen kululuokasta tehtiin siirto palkkojen kululuokkaan, koska alkuperäisessä budjetissa ei ollut huomioitu täysimääräisesti lomarahojen osuutta hankevetäjän palkkakuluissa. Muiden kulujen kululuokka osoittautui hankkeen toteutuksessa liian pieneksi muutamien yllättävien, mutta hankkeen toteutuksen vuoksi tarkoituksenmukaisten kulujen vuoksi (maistraattimaksu seniorikyselyn kohderyhmän selvittämiseksi 147,92 eur, sekä tiliointileimasin 118,20 eur).

7.4. Vastoinikäymisten analyysi

Hankkeen toteuttamisen ongelmat liittyvät pääasiallisesti käyttötalouden puolelle. Hankkeen hallinnoija Olhavajokivarren Kehittämisyhdistys ry sai Iin kunnalta 30 000,00 euron puskurilainan, josta otettiin käyttöön hankkeen aloituskuukausien kustannuksiin 15 000,00 euroa. Hankkeen jatkuessa käyttötalouden varat olivat rajalliset ja puskurilainaa jouduttiin nostamaan 1700,00 euroa lisää palkkakuluihin. Varojen rajallisuus johtui julkisen rahoituksen maksatusten pitkittymisestä. Hankkeen päätyttyä ja viimeisten julkisten varojen maksuerien tultua hallinnoijan tilille jouduttaneen kunnan puskurilainan maksuun sijoittamaan vielä hallinnoijan omia varoja (laskelmien mukaan noin 300,00- 400,00 euroa), koska hankebudjettiin menona laskettava talkootyön osuus on 80 %:sti korvattava. Tällaisilta yllätyksien välttämiseksi jatkossa olisi suositeltavaa toteuttaa hankkeita, joissa omarahoitusta kerätään muutoin kuin talkootyöllä.

Iin kunnan puskurilaina maksettiin hallinnoijan oman tilin sijasta hankkeen tilille, vaikka kyseessä ei ollut hankkeen laina. Tästä syystä lainaa jouduttiin tilapäisesti siirtämään hankkeen ja hallinnoijan tilien välillä, jotta saavutettiin rahallisen omarahoituksen maksuaikataulussa pysyminen. Kyseinen vaje hallinnoijan tuloissa johtui hallinnoijan omien asiakasmaksujen viivästymisestä ja käyttövarojen puutteesta.

Lisäksi ongelmaa aiheuttivat hankebudjetin kululuokkien riittämättömyys tai se, että joihinkin kululuokkiin oli varattu liikaakin rahaa. Tästä syystä jouduttiin tekemään kululuokkasiirtoja kolme kertaa hankkeen aikana.

Kotityöstä elinkeinoksi – koulutuksen osallistujamäärä jäi odotettua pienemmäksi, samoin Maaseudun elinvoimaisuus voimavarana – seminaarin osallistujamäärän olisi toivonut olevan suuremman.

Hankkeen tarpeellisuutta arvioitiin hankeaikana muutamien kyläläisten taholta. Voitaneen kuitenkin todeta, että Olhavan seudun kylät saivat paljon positiivista julkisuutta hankkeen aikana ja pääosa kyläläisistä näki kylien kehityssuunnan positiivisena.

8. TIEDOTUS JA JULKISUUS

8.1. Sisäinen ja ulkoinen tiedottaminen

Hankkeen sisäinen tiedottaminen hoidettiin hankkeen hallinnoijan kuukausittaisissa kokouksissa sekä ohjausryhmän kokouksissa kirjallisin ja suullisin keinoin. Ulkoinen tiedottaminen puolestaan hoitui kylällä ilmoituksin ilmoitustauluilla (hankkeen järjestämät tapahtumat yms.), lehtijutuilla ja – ilmoituksin sekä erillisillä hankkeen toiminnasta kertovilla tiedotustilaisuuksilla (esim. hallinnoijan vuosikokouksissa, ikäihmisten virkistyspäivätilaisuudessa).

8.2. Hankkeen kokemusten ja mallien hyödyntäminen

Hankkeen kokemuksia ja mallia voivat jatkossa hyödyntää muut kylät ja niitä onkin jo käytetty. Esimerkiksi Iin Ylirannan kylätoimikunta mallinsi OSKE- hankkeen senioreiden palvelutarvekartoituslomakkeesta oman lomakkeensa. OSKE- hankkeen hankesuunnitelmaa voidaan käyttää myös muiden kylien mahdollisissa tulevilla kylähankeissa.

8.3. Hankkeen loppuraportin ja hankkeessa tuotetun materiaalin jakelu

Hankeaikana tuotettua materiaalia on jaettu seuraavasti: Olhavajoen vesistön kunnostaminen ja kehittäminen – yleissuunnitelma on toimitettu Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukseen sekä Kainuun TE- keskuksen kalatalousyksikköön. Olhavan seudun senioreiden palvelutarvekartoitus on puolestaan toimitettu Iin kuntaan (vanhus- ja vammaistyön johtaja Inkeri Toppiselle, kunnan vanhustyöhankeiden vetäjä Tiina Vuononvirralle sekä Olhavan neuvolan terveydenhoitaja Raija Haloselle). Lisäksi molemmat raportit ovat luettavissa kylätuvilla. Olhavan seudun opaslehti on jaossa kylän huoltoasemalla ja messu yms. vastaavissa tilaisuuksissa (esim. Oulun rakentajamessut 4/05). Hankkeen loppuraportti toimitetaan JoMMA ry:lle, Pohjois-Pohjanmaan TE- keskukseen, Iin kuntaan kylien kehittämistyöstä vastaavalle virkamies Riitta Hopposelle, sekä kunnan keskushallintoon. Lisäksi loppuraportti on luettavissa myöhemmin Olhavan seudun kylien www-sivuilta internetissä.

9. HANKKEEN TOIMINTOJEN JATKAMINEN JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

OSKE- hankkeen aikana Olhavan seudun kylät profiloituivat elinvoimaisina ja ilmaisivat julkisesti halunsa jatkaa kehittämistyötä edelleen. Jatkossa kylien ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyö kunnan kanssa tulee voimakkaasti lisääntymään, missä työssä Olhavan seudun kylät tulevat aktiivisesti olemaan mukana. OSKE- hankkeen kehittämisosioista saatiin koko Iin kuntaa koskevalle IKI- hankkeen hankesuunnitelmaan (Iin Kylissä Ideaa) perustaa.

OSKE- hankkeen myötä opittiin tiedotuksen merkitys. Hankkeen aikana syntyi Olhavan Seutulainen – lehti (2 kpl), Olhavan seudun kyläopas ja kylien www-sivut. Tiedottamisen avulla tietoisuus Olhavan seudun kylistä on lisääntynyt sekä paikallisella, että maakunnallisella tasolla. Lisääntyneen tiedottamisen myötä alueen yrittäjät saivat mainontakanavan.

Kylien ympäristötyön saralla kehittämistyötä jatketaan edelleen sekä kylälähtöisesti, että julkisin toimin. Kyläkuvan siistinä pitämiseen panostetaan. Olhavajoen kalataloudellinen kunnostus liittyy ympäristötyöhön oleellisesti ja sitä halutaan olla vauhdittamassa edelleen. Sen toteutus tulee olla kaikkia osapuolia tyydyttävä ja alueelliset elinkeinot on otettava toteutuksessa huomioon.

Kylien kansainvälistymistyö on lisääntymässä ja siinä työssä myös Olhavan seudun kylät tulevat olevan mukana. Oulun eteläisellä alueella on jo Keskieurooppalaisia ystävyyskyliä, joiden esimerkkejä ja hanketuloksia voidaan soveltaa myös Olhavan seudun kylillä.

OSKE- hankkeen aikana ilmenneitä konkreettisia jatkoinvestointeja vaativia asioita:

- kevyenliikenteen väylien ja alikulkutunnelin rakentaminen Olhavaan
- Olhavan koulun ympäristön sekä Olhavan urheilukentän kehittäminen kylien lähiliikuntapaikaksi
- Olhavan seudun yleisten uimarantojen kartoittaminen, kunnostaminen ja niiden toiminnan kehittäminen

- Olhavan kuntoladun kunnostaminen
- Iin kunnan infopisteen rakentaminen Olhavaan
- veneen laskupaikan rakentaminen Olhavaan
- potentiaalisten kaavoitukseen sopivien tonttien kartoittaminen, kunnan aikaisemmin kaavoittamien omakotitalotonttien kunnallistekniikan rakentamisen jouduttaminen sekä niiden markkinoinnin aktivoiminen
- vuokra-asuntojen ja niiden tarpeen kartoitus (vuokra-asuntopörssin kehittäminen)